

БЮДЖЕТНИЙ І ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ БЮДЖЕТІВ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Як бюджетний, так і громадський контроль є одним із видів фінансового контролю. Особливості кожного виду контролю наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика бюджетного і громадського контролю

Ознака	Бюджетний контроль	Громадський контроль
1	2	3
Об'єкт	Реальна діяльність учасників бюджетного процесу щодо здійснення дій, передбачених бюджетним законодавством. (бюджетні правовідносини).	Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, їх посадові особи, суб'єкти господарювання незалежно від організаційно-правових форм та форм власності.
Визначення	Бюджетний контроль – це комплекс заходів, що вживаються законодавчими і виконавчими органами влади всіх рівнів, а також спеціально створеними установами, для забезпечення законності та ефективності формування і використання централізованих грошових фондів держави з метою захисту її фінансових інтересів.	Громадський контроль – це діяльність громадських органів, яка полягає у перевірці обґрунтованості процесів формування і використання централізованих і децентралізованих грошових фондів з метою збереження планових пропорцій у розширеному виробництві.
Суб'єкт	Контролюючі суб'єкти (уповноважені бюджетним законодавством на здійснення контролю за дотриманням його приписів органи, перелік яких встановлено Бюджетним кодексом України) та підконтрольні суб'єкти (розпорядники та одержувачі бюджетних коштів, які зобов'язані здійснювати певні дії чи утримуватися від їх здійснення).	Об'єднання громадян, їх структурні підрозділи, метою діяльності яких є організація громадського контролю у межах, визначених Конституцією та іншими Законами України.
Завдання	- дотримання процедури складання, розгляду і затвердження бюджету, а також його виконання; - дотримання бюджетного і податкового законодавства; - контроль за правильністю формування дохідної частини бюджету;	- організація розгляду заяв, скарг, пропозицій громадян, зацікавлених в наданні їм допомоги органами громадського контролю; - сприяння недопущенню або усуненню раніше допущених порушень Конституції України, законів України, інших нормативно-правових актів, державної дисципліни об'єктами громадського контролю;

Продовження табл. 1

1	2	3
	- перевірка ефективності і цільового використання бюджетних коштів і коштів позабюджетних фондів; - контроль за правильністю ведення бухгалтерського обліку і звітності; - виявлення резервів збільшення дохідної бази бюджету держави; - контроль за реалізацією механізму міжбюджетних відносин.	- визначення суспільної оцінки порушень або безпеки, обумовлених здійснюваною чи запланованою діяльністю об'єктів громадського контролю; - розвиток у громадян почуття відповідальності за стан всього суспільства; - отримання точної і повної інформації щодо діяльності об'єктів громадського контролю.

Принципи	<ul style="list-style-type: none"> - принцип законності, об'єктивності, поєднання державних, регіональних і приватних інтересів; - принцип розподілу контрольних повноважень; - принцип повноти охоплення об'єктів контролю; - принцип достовірності фактичної інформації; - принцип превентивності контрольних дій; - принцип самодостатності системи контролю; - принцип ефективності; - принцип відповідальності. 	<ul style="list-style-type: none"> - визнання пріоритету прав і свобод людини та громадянина; - соціальна справедливість і гуманізм; - законність; - гласність діяльності громадського контролю; - взаємна відповідальність держави, її органів і громадянина.
Мета	Забезпечення законності бюджетної діяльності, тобто контроль за дотриманням бюджетного законодавства всіма учасниками бюджетних відносин.	Контроль за відповідністю діяльності об'єктів громадського контролю нормам Конституції України, законів України, інших нормативно-правових актів та за дотриманням ними державної дисципліни.
Цілі	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення ефективного і результативного управління бюджетними коштами; - забезпечення дотримання всіма учасниками бюджетних відносин вимог бюджетного законодавства, які реалізуються шляхом вирішення завдань бюджетного контролю. 	<ul style="list-style-type: none"> - інформування територіальної громади щодо напрямів бюджетної політики органів місцевої влади на найближчу перспективу; - залучення громадян до процесу планування місцевого бюджету з метою визначення пріоритетних бюджетних програм, що забезпечить ефективне використання бюджетних коштів; - налагодження взаємозв'язку з місцевим населенням з метою забезпечення результативного виконання місцевих програм.
Форми	Експертиза, перевірка, ревізія, аудит, моніторинг.	<ul style="list-style-type: none"> - соціологічні та статистичні дослідження шляхом анкетування, опитування, стороннього нагляду, включеного нагляду, контент-аналізу, фокус-групових дискусій тощо; - участь громадян у виборах, референдумах, зборах, місцевих ініціативах, громадських слуханнях; - громадська експертиза актів органів публічної влади та їх проектів.
Особливості	<ul style="list-style-type: none"> - бюджетний контроль здійснюється щодо коштів Державного бюджету України, а також місцевих бюджетів, прийнятих у встановленому чинним законодавством України порядку; - бюджетний контроль реалізується учасниками бюджетного процесу; - бюджетний контроль здійснюється відповідно до бюджетного законодавства України; - бюджетний контроль реалізується на всіх стадіях бюджетного процесу 	<p>В якості відмітних ознак громадського контролю дослідники виділяють наступні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - громадський контроль являє собою серію спланованих заходів, спрямованих на отримання «закритої», не доступної для широкої громадськості інформації; - ця інформація становить суспільний інтерес (зачіпає інтереси великої кількості людей); - ця інформація зачіпає проблеми порушень прав людини, зловживань та порушень законодавства з боку органів влади; - кінцевою метою цивільного контролю є практичне розв'язання проблеми; - громадський контроль зачіпає сферу відповідальності органів влади, або компаній-монополістів, які мають масового споживача.

1	2	3
Проблеми здійснення	<ul style="list-style-type: none"> - багато правопорушень у сфері бюджетних відносин здійснюються через недосконалість чинного законодавства, а також через обмежений вплив на розроблення проблем бюджетного контролю; - недостатня спланованість та координація взаємодії з органами, які здійснюють фінансовий контроль; - відсутність єдиної інформаційної бази для доступу до інформації органів, які здійснюють контроль у сфері бюджетних відносин; - не приділення достатньої уваги на аналітичну роботу; - прийняття закону про бюджетний контроль. 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність ефективної нормативно-правової бази, що регламентує порядок здійснення громадського бюджетного контролю, оформлення та реалізацію його результатів; - недостатній обсяг та деталізація інформації, що оприлюднюється органами місцевого самоврядування у мережі Інтернет та засобах масової інформації, для здійснення повномасштабного ефективного громадського бюджетного контролю; - бюрократична та недостатньо результативна процедура одержання інформації про використання коштів місцевих бюджетів шляхом подання громадянами (групами громадян) звернень та запитів до органів місцевого самоврядування та головних розпорядників бюджетних коштів; - відсутність у громадян та їх об'єднань досвіду та практичних навичок здійснення громадського бюджетного контролю за використанням коштів місцевих бюджетів; - недостатня обізнаність населення про його права на отримання інформації про виконання місцевих бюджетів та про права на отримання певних послуг і благ за рахунок бюджетних коштів.

Таким чином, як бюджетний так і громадський контроль має своє визначення, об'єкт, суб'єкт, завдання, принципи, цілі, форми, мету, особливості та проблеми здійснення.

Для того, аби покращити ситуацію у сфері громадського контролю його суб'єкти мають не тільки чітко знати й виконувати свої обов'язки, але й вміти реалізовувати свої права та брати активну участь у вирішенні питань суспільного та місцевого значення, оскільки саме активна громадянська позиція є вагомим важелем у протидії корупції та незаконним діям з боку органів публічної влади. Рівень життя населення тепер залежить від активності кожного громадянина своєї територіальної громади.

Що стосується бюджетного контролю, то він буде ефективним і дієвим лише тоді, коли він буде своєчасним, постійним, гласним і економічним, з чітко розмежованими повноваженнями між спеціалізованими органами, а порушники бюджетного законодавства сповна відповідатимуть за вчинені дії.